

ҲАР КУНИНГ БЎЛСИН НАВРЎЗ!

Юртимизга яна Наврўзи олам ўз сепини ёймоқда. Бу йилги кўкламнинг файзу таровати ўзгача. Зеро, тўхтовсиз ёғётган баҳор ёмғирлари дала-даштга зеб бериб, кузги бугдойзорларни яшинатмоқда. Шундай лаҳзаларда кишининг қалби жўшиб, бамисоли кўклам тошқинларидай тошади. Наврўз қоинот ва табиат қонунлари, қўшининг ҳамал буржиги кириши, кеча ва кундузнинг тенглашуви, куннинг узая бориши, табиатда жонланишнинг бошланиши билан боғлиқ бўлган.

Халқимиз Наврўзни азал-азалдан янгилашиш, бунёдкорлик, эзгулик байрами сифатида нишонлаб келган. Наврўз табиатда уйғонишнинг бошланиши бўлгани сабабли ҳам у юртимизда ҳамisha эъзозланган. Шу кунларда юртимизнинг жаннатмонанд боғларини кезмоқ қандай завқли. Кўзни яшнатовчи зангор қир-адирларга, сел-бўтаналар тошиб оқаётган сойларга, қўй-қўзилар суруви ўтлаб юрган яйловларга боқмоқ нақадар завқли. Баҳорни ким севмайди, уни ким соғиниб кутмайди? Шу боис бугун кўнгилларда баҳорий илиқлик, кайфиятларда баҳорий жўшқинлик ҳукмрон. Буни ота-боболаримиз азал-азалдан ҳис этган. Сумалак, ҳалим, кўк сомса каби тансиқ таомларимиз дастурхонларга тортилиб, Наврўзи олам катта тантана билан нишонланган. Ҳамал – амал кириб, табиат уйғониши билан халқимиз, аввало, деҳқон бобонинг ишларига кут-барака тилаган.

Истиқлол қадимий байрамимиз Наврўзга янгича фусун ва жозиба бахш этди. Зеро, халқимизнинг бой қадриятларини Наврўзсиз тасаввур этиш асло мумкин эмас. Мустақиллик йилларида Наврўз байрами юртимизда мунтазам нишонлана бошланди. Байрамни ташкил қилиш, ўтказиш жараёнлари йилдан-йилга бойиб, сайқалланиб бораётир. Одатдагидек бу йил ҳам 11-12 март кунлари юртимизда умумхалқ ҳашари ўтказилиб шаҳар ва қишлоқлар, гузарлар, маҳаллалар, ишхоналар тозаланади, ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш бошлаб юборилади. Хайрия ишлари – мухтожларга ёрдам бериш, қарияларни зиёрат қилиш, беморлардан ҳол сўраш ҳам Наврўзга хос қадрият ҳисобланади. Хуллас, Наврўз яқинлашиши билан бутун мамлакат аҳли пухта тайёргарлик кўришни бошлаб юборади.

Ҳар йилгидек бу йил ҳам байрам кунлари юртимизнинг барча гўшаларида катта томошалар, тантаналар, сайиллар бўлиб ўтади. Байрам кўргазмалари, танловлар, дор ўйинлари, полвонлар беллашуви, қизиқчилар, санъаткорларнинг чиқишлари байрамимиз кўркига кўрк бағишлаши шубҳасиз. Наврўз сайилларида кўклам таомлари (кўк чучвара, кўк сомса, кўк ош, ялпиз, исмалоқдан тайёрланган салатлар) тайёрлаш борасида танловлар ўтказилади. Шунингдек, сумалак сайли, ҳалим базми, дарвишона, гул сайиллари ҳам наврўзни безайди. Наврўздан кейинги тадбирлар деҳқонларга янги меҳнат мавсуми бошланишидан ҳам дарак беради. Наврўз тадбирлари «Кўш оши», «Экин сайли» маросими – янги меҳнат мавсуми муносабати билан, уруғ қадашнинг биринчи кунига бағишланган маросим билан ниҳояланади.

Наврўз байрами ҳар биримизни ҳомийликка, мухтожларга кўмаклашишга, бир-биримизга яхшилик қилишга даъват этади. Наврўзи айёмдек қутлуғ байрамларимиз арафасида саховатпеша, ҳимматли юртдошларимиз ҳожатмандларга, етимларга ёрдам қўлларини чўзишлари, шубҳасиз. Зеро, ҳомийлик, меҳр-мурувват кўрсатиш халқимизнинг қон-қонига сингиб кетганки, бу ишларни ҳеч ким бирон таъма ёки доврўғ қозониш учун қилмайди. Бу хайрли юмушлар ҳолисона, азбаройи савоб учун қилинадики, бундай кишилар, шубҳасиз, икки дунё саодатига эришади.

Баҳор — она-табиатнинг фусункор фасли. Наврўзи айём бу фаслга ажиб чирой, жозиба бахш этади. Бугун табиатнинг бу жўшқинлиги одамлар қалбига ҳам кўчган. Улар чехрасидаги табассум, шодлик ўзгача.

Тилагимиз шуки, қарши олаётган Наврўзимиз мамлакатимизга осойишталик, қут-барака олиб келсин!

Наврўз байрамингиз муборак бўлсин!

А. Азимов,
«Моҳият», 2006 йил, 17 март.

НАВРЎЗ ТАШРИФИ

Кечаги кунгача чўзилган қиш совуғи ўрнини кўкламга бўшатиб берди. Дов-дарахтлар бутўғини безаб турган оқ ва пушти гуллар кўнгилда жаранглаб акс-садо таратаётгандек гўё.

«Зерикарли қишни баҳор нафаси ҳайдади, мусаффо баҳор яна ўз ҳукмига кирди», дея таърифлайди Юсуф Хос Ҳожиб Наврўзни. Асрлар ўтаверади, замон ўзгараверади, аммо фасл

кўринишлари, инсон табиати ўша-ўша...

Учинчи мингйилликнинг навбатдаги Наврўзи. Техника асрида, ахборот асрида одамзод бир зум тин олади ва бу ёруғ жаҳонда Ҳақнинг ўзи яратган табиатдан-да аълороқ кашфиёт йўқлигига амин бўлади.

Қушлар чуғур-чуғурига кулоқ тутинг. Булбулнинг тонг саҳардаги нолиши қайси бастакор хаёлига келибди дейсиз! Ўша соҳир нолаларни нота қоғозига тушириб булармикан? Ёки сой суви шалдираши сизга жаннат маъвосини эслатмайдими? Ранг, табиат мусикаси, турли-туман махлуқотнинг уйқудан уйғониб, ҳаракатга келиши – барчаси қўшилиб Наврўз аталмиш айём қиёфасини белгилайди.

Улуғ шоир Ҳайдар Хоразмий «Гул ва Наврўз» асарида тараннум қилгани каби:

Чаманлар бўлди жаннатдин намудор,

Очилди гул, сочилди мушки томор.

Янги йилнинг бошида рўзи Наврўз,

Садафдан чиқа бир дурри шабаррўз.

«Дурри шабаррўз» – кечаси ял-ял товланадиган дур экан. Алалхусус, Қуёшнинг таваллуд куни, яъни кундузи кечанинг тенглиги ўзгача бир ҳикматга, сир-синоатга эга. Демак, Наврўз қиш бўйи сокин тортган кўнгил гўшаларига ёғду сочиб, бизни ўша хотиржамликдан мосуво қилади.

Йўқ, анвойи ранглар кўзни толиқтирмайди. Табиат ўз ҳусн-таровати ила нималаргадир имо қилаётгандек худди. Гўё' идрок англаб етолмайдиган, ақл чамалашга ожиз, нимадир бизга тобора яқинлашиб келаётгандек.

Ҳиссиётни сўз билан ифодалаб бўлмайди. Туйғулар сўзлар қолипига тушмайди. Ҳақ Наврўз чоғида ҳамма ашёда тажалли этади. Кўнгил ажиб бир завқу шукуҳ ила ошино тутинади. Ассалом, мусаффолик! – дейсиз ва жавоб тариқасида турфа гуллар ифор таратадилар, осмон зангори тусга киради, кудуклар сувига ширин таъм инади.

Алҳол, яшариш фасли, ғуборлардан покланиш фасли – Наврўз яқинлашиб келмоқда. Наврўзи оламнинг илк қадам товушини эса юрагимиздан эшитамиз.

Серкуёш минтақамизга ташрифинг муборак, эй хислатли айём!

НАВРЎЗ – ШОИРЛАРИМИЗ НАЗМИДА

НАВРЎЗ ҚЎШИҒИ

Фалак бизни балолардан асрадим?
Юлдузлардан бойчечаклар сачрадим?
Бир куртакка алмашдим бор ҳасратимни,
Олам эски, лекин ўнгу сўлим янги.

Осмон бўлди бир кечада ҳорғин бағрим,
Тўй бошлади чакинларим, ёмғирларим,
Гўё ҳозир япроқ ёзар томирларим,
Гўё эски қалам тутган қўлим янги.

Ойларга ҳам алишмасман юзларини,
Қаранг Қўқон, қаранг Сурхон қизларини.
Зулфларию райҳонларнинг исларини
Олиб келган эпкинларим, елим янги.

Эй, кўҳна боғ, кўпдир чеккан азиятинг,
Қуриган шох, дилда сенинг васиятинг,
Эй, сариқ барг, қулоғимда насихатинг,
Бу йил энди менинг гулзор, гулим янги.

Ҳар кўнгилга бир янги куй, кўшиқ берсин.
Имон, инсоф, диёнатни кўшиб берсин.
Ҳар бир уйга энг аввал бир бешик берсин,
Ҳеч бир уйга кўрсатмасин ўлим янги.

Бормокдасиз гарчи Ҳинду Хитойларга,
Умид айланг ўз ерингиз, Худойларга,
Уйларингиз тўлсин бу йил буғдойларга,
Ғимирлаган элим, дашту чўлим янги.

Лолалардан гар айтмадим, қир айтади,
Қолганларин само айтар, ер айтади.
Кўнглим очсам, ҳар гиёҳ бир шеър айтади,
Ростин айтсам, кўксимдаги дилим янги.

Сирожиддин САЙИД

БОШЛАЙЛИК ГУРУНГЛАР

Табиат уйғонгай,
Севинчдан тўлғонур,
Ниҳоллар кўкаргаи,
Эл қаддин кўтаргай –
Наврўзда, Наврўзда.
Ҳар томон кўркамлиқ,
Тантилик – ўктамлик.
Мўъжиза сезилгай,
Қуёш ҳам сеvingай –
Наврўзда, Наврўзда.
Кун бўйи, тун бўйи
Таралгай гул бўйи,
Юринглар-юринглар
Бошлайлик гурунглари
Наврўзда, Наврўзда.

Пулат Мумин

БИЗ ВА НАВРЎЗ

Биз неча минг йиллик Наврўзимизнинг кейинги 14-15 йиллик мақомига назар ташласак, тарихий жихатдан ғоят ибратли, ниҳоятда ҳайратомуз манзарага дуч келамиз. Ўтган аср шўро мафкураси кўпгина кадриятларимиз қатори Наврўзни ҳам халқимиз анъаналари рўйхатидан ўчириб ташлангандан сўнг уни қайтадан тиклаш учун нечоғли жасорат керак бўлганлигини ҳис этамиз.

Тасаввур қилинг: узоқ вақт қоронғуликда қолган одам бирданига ёруғликка чиқса қандай ҳолга тушган бўларди? Албатта, унинг кўзи қамашиб, кўникиш учун анча вақт тараддудланиб қоларди.

Бизнинг «оқланган» Наврўз билан дастлабки учрашувларимизни юқоридаги ҳолатга қиёсласа бўлади. Демакки, биз муайян йиллар давомида бу айём билан гўё қайта танишув маъракаларини ўтказдик. Бу жараён халқимиз учун ҳам, юртимизда истиқомат қилаётган турли миллат вакиллари учун ҳам зарур эди. Айниқса, анъаналаримиз ҳақида ҳали тўла тасаввурга эга бўлмаган ёшларимизга Наврўзни янада батафсилроқ таништириш лозим эди. Мамлакатимиз Президентининг шахсан иштироки ва раҳнамолигида бири-биридан гўзал, бетакрор Наврўз тантаналари ташкил этилди. Байрам бошланиб кетди!

Хотирамизнинг сўник қатламларида мудраб ётган Наврўзга бўлган меросий меҳримиз, деярли унутилаёзган кўникмаларимиз изчил бир равишда қайтадан уйғона бошлади. Шоирларимиз Наврўз ҳақида беҳадик, мўл-мўл шеърлар ёза бошладилар. Санъаткор, бастакорлар эсимиздан чиқиб кетган халқ кўшиқлари-ю, ялла-лапарларни ахтаришга киришиб кетдилар. Бобо ва момоларимиз ҳам даврага тушиб, аскиячилар катта саҳналарга бел боғлаб чиқа бошладилар.

Буларнинг барчаси юксак маданият кўзгуси, улкан санъат дорилфунуни, беқиёс маънавият мактаби эди. Биз шу аснода катта тажриба ҳам тўпладик.

Наврўз гарчи сиёсатдан ҳоли байрам сифатида кўзга ташланса-да, унинг мустақиллик йилларимиздагина қайтадан юзага чиқиши жуда муҳим ижтимоий-тарихий аҳамиятга молик эди. Бу тикланиш миллий кадриятларимиз қайтадан ўнгланаётганининг энг олий намунаси бўлди. Ўтган бир қатор байрамлар миллий ўзлгимизни англаш жараёнини ниҳоятда тезлаштирди.

Наврўз деганда биз мамлакатимизнинг барча ҳудудлари, маҳаллаю гузар, қишлоғу овулларида намоён бўладиган минг хил тадбирларни кўз олдимизга келтирадиган бўлдик. Булар: юрт ободончилиги учун ҳашарлар уюштириш, Янги боғ-роғлар бунёд этиш, қари-қартанглардан хабар олиш каби савоб ишлар ёхуд миллий ўйинлар, мусобақалар ва ҳоказолар. Бу тадбирларнинг барчаси дастлабки қадамларимизда ташкилий ишларни кўпроқ тақозо этарди.

Наврўз янги авлодларнинг ҳам, мамлакатимиздаги бошқа миллатларнинг ҳам шуурига тамомила сингиб кетди. Биз энди гўё курашнинг барча усулларини обдон эгаллаган азамат полвонга айландик. Наврўз деган сулув отимиз кенг майдонлар сари шай бўлиб турибди.

Албатта, Наврўз дегани тўла маънода халқ сайлини англатади. Қадим-қадимдан бу сайлда ҳар бир хонадон, қимирлаган ҳар бир тирик жон қатнашган. Бу янги йилга – янги баҳорга етиб келишнинг шукронасидир. Бу яхши ниятлар ижобатининг дебочаси. Бу экин-тикин байрами. Улуғ

бобомиз Берунийнинг ёзишича, Наврўз кунларида табиатдаги жаъми мавжудоту унсурларнинг ҳаётий қуввати янгиланар экан. Жумладан, одам боласининг танидаги қон ҳам тамомила тозарар экан. Демак, аجدодларимиз Наврўзни бежиз байрам қилмаганлар.

Модомики, Наврўз халқ байрами экан, унда халқимиз анъаналарига хос турли шаклдаги халқона санъат етакчилик қилади. Турли манзилларда, турфа давраларда миллий ўйинлар, лапар ва қўшиқлар, фольклор хангомалари, дарбозлар маҳорати табиий бир йўсинда намоён бўлади. Аския, кизикчилик, яллахонликлар ёхуд мушоира, байт-бара ва айтишувлар, бахши-шоирлар, оилавий санъат дасталарининг чиқишлари, болаларнинг турли ўйинлари бу шодиёналарга файз бағишлайди.

Наврўз Бободехқон сиймоси билан бевосита боғлиқ тушунча. Юртимиз асосан деҳқончилик юрти экан, ерга уруғ қадашдек ирим-сиримли манзара ушбу байрамга ғоят даражада ярашади. Ҳатто сеҳр ва тантанаворлик бағишлайди. Ушбу байрам кунларида ҳар бир маҳаллаю қишлоқда анъанамизга кўра дастурхонлар безатилади, сумалак ва ҳалим тортилади, пишириклар, ширинликлар тайёрланади, исмалоқ сомсалар пайдо бўлади. Бу байрам кунлари, жумладан уста хунармандлар ўзлари яратган буюмларни, гулчилар эса нафис санъатларини намоёиш қилишлари учун ҳам айна кулай кунлардир. Ушбу давраларда китоб расталари ҳам ўрин олса айна муддаодир.

Наврўз чинакам халқ шодиёнаси. У энди тўла маънода сайл каби ўтадиган бўлди. Ахир, Наврўз халқимизнинг миллий донолиги, ҳеч кимга ўхшамайдиган фазилатлари тажассуми-ку.

Мамлакатимиз Президенти Ислоҳ Каримов Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузасида истиқлол йилларида халқимиз босиб ўтаётган залворли йўлларни таҳлил этар эканлар, **«Оллоҳ одамзотни шундай яратганки, ҳар бир инсон ўзига хос бир олам. Шу боис икки нафар инсон ҳеч қачон бир-бирига юз фоиз ўхшамайди»**, деган эдилар.

Дарҳақиқат, бетимсол Наврўзимиз умумбашарий кадриятлар уммонига бундан буён ҳам тиник ва теран дарё бўлиб қўшилаверади!

Яшадим қиш фаслин узун тунида,

Кўрдим ёруғликни тун якунида.

Жоним, Сен ҳам энди тарахҳум айла,

Сен ҳам табассум қил Наврўз кунинда!

Абдулла Орипов,
Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шоири

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати», 2005 йил 4 март.

